

Heino Häsä muistelee karjanajoa

Yritän kertoa muistini mukaan asioita jotka tapahtuivat 1944 - 1946

Kirjoitan vuodesta 1944.alkaen, koska tämä vuosi oli minun elämässäni alusta alkaen erikoinen jopa dramaattinenkin. Ensiksi Isäni oli sairastanut syöpää jo vuodesta 1942. (Hän oli sodassa Saksalaisten kanssa Lapissa) Hänet vapautettiin kun sairaus todettiin. Sairaus edetessään heikensi Häntä huolestuttavan nopeasti, niin että Hän oli jo -44. vuoden vaihteessa kovasti heikkona. Ulkona käynnit rajoittuivat pelkästään pakollisiin käymisiin. Me jotka pakostakin jouduimme Häntä seuraamaan olimme kovasti huolissamme, tähän joukkoon lukeutuivat Äitini ja minä, Siskot olivat pieniä He eivät ymmärtäneet tilanteen vakavuutta. Minulle tämä tilanne oli kerrassaan raskasta aikaa, koska ymmärsin että Isäni menehtyy lyhyen ajan kuluessa, niin kuin sitten kävikin. Olin koulussa tammikuun yhdeksästoista päivä. kun koulun Siivooja (oli muuten Laila Hietanen) koputti koulun oveen ja sanoi että voisiko Heino poistua koulusta. Opettaja myönsi luvan tähän, ja minä ymmärsin ja tiesin mitä oli tapahtunut. Minulta oli Isä kuollut.

Oli se raskasta aikaa Suomi oli sodassa Venäjää vastaan tosin sota oli niin kutsuttua asemasotaa ei ymmärtääkseni kiivaampia yhteen ottoja ollut mutta varuillaan piti tietysti olla joka hetki .Kun Isän hautajaiset olivat menneet ohi (päivää en kyllä muista mutta tapahtuma täytyi olla tammikuun ja helmikuun vaihteessa. Minulla koulu jatkui kevät lukukautena ja keväällä sain päästötodistuksen, kansakoulu oli minun kohdalla loppuun suoritettu. Meillä oli kaksi lehmää niiden ruokkimisessa oli työtä minullakin riittämiin. Heinät oli varastoitu sellaiseen auman tapaiseen kasaan jossa ne olivat painuneet erittäin tiukalle, että minun voimilla niitä ei tahtonut irti saada, myöskin vesi oli lehmille kannettava matka oli ehkä lähempänä viittäkymmentä metriä, työstä se kuitenkin minulle kävi. Maaliskuuhun saakka meillä oli hevonenkin ruokittavana, mutta kyseisenä kuukautena se kuitenkin myytiin, hinta oli sen aikaista raahaa 50. mk.

Oli maaliskuu kun Peippolan kankaalle tuli suuri joukko sotilaita kuorma-autojen kanssa He majoittuivat telttoihin, kaivoivat kankaalle paksuun lumeen tieuria ja teltan pohjia. Meiltä oli matkaa tälle paikalle ehkä neljästä viiteen kilometriin. Minusta tuli näille sotilaille mieluinen vieras, vein näille sotilaille kaiken liikenevän maidon, mitä lehmistä saimme. Sotilailta sai vanikkaa syötäväksi ja tietysti maksun viemästäni maidosta. Sotilaat olivat kaikki minun kavereita vaikka kuljettamani maito ei kaikille riittänytkään, yritin kuitenkin olla tasapuolinen kaikkia kohtaa, sillä vuorottelin maitotuomisten jakamisessa, käsittääkseni onnistuinkin siinä. Olin heidän teltassaan monta sunnuntain vastaista yötä, koska aamulla ei ollut kouluun lähtöä. Näin kuljettiin kesää kohti, lumet sulivat ja pyörällä rupesi pääsemään, maidon kuljettaminen Sotilaillekin helpottui. Elettiin toukokuuta Lapsia lähetettiin Ruotsiin ja niin meidän Äitikin rupesi touhuamaan, lähettääkseen nämä Siskoni sinne, tarkoitus oli se että kun kesä oli tulossa niin olisimme, paremmin pystyneen tekemään noita maatöitä, kun ei olisi tarvinnut huolehtia näistä tytöistä. Tytöt olivat, Mirjami oli 5, vuotta vanha ja Marja-Terttu oli täyttänyt 2, vuotta, Kyllä peltotyöt olisivat varmasti kärsineet, kun tyttöjä olisi pitänyt hoitaa. Tilanne muuttui ratkaisevasti sillä sodassa tapahtui jotain sellaista, mitä ei osattu ottaa huomioon.

Saimme viljat maahan kasvamaan, venäläisiä vankeja oli apuna ja iso telaketjutraktori oli pellolla tonkimassa ja uppoilemassa, ei se nopeaa ollut, mutta jollain tavalla toukotyöt tuli tehdyksi, emme tosin tulleet näkemään, tuliko sieltä mitään korjattavaa, jyvät kuitenkin tuli piilotettua. Perunakin saatiin maahan ja näin ollen minuakin helpotti, ainakin hetkellisesti, näin ollen päätinkin, neuvoteltuani Äidin kassa ja saatuani luvan lähteä yöksi yrittämään ahventen onkimista. Paikka jossa olin Isäni kanssa käynyt monesti, tosin melkein vuosi aikaisemmin kun siellä viimeksi Isän kanssa olimme. Olin käynyt siellä kyllä jonkun poikakaverin kansa en kuitenkaan tänä kyseisenä kesänä.

Oli kesäkuun 8.päivä torstai, kun tälle onkiretkelle lähdin .Päämääränä oli Mikkelijärvi ja kalastaminen ongella, päivä oli ollut aurinkoinen ja lämmin joten oletin yöstä tulevan sateettoman. Illan lähestyessä lähellä viittä, lähdin tänne kyseiselle järvelle tarkoituksena olla yö kalassa, sinne oli matkaa noin kuusi kilometriä, matkan tein polkupyörällä. Siellä oli Isäni kanssa, jo aikaisempana kesänä tekemä, tukeista nauloilla kokoon rakennettu kopukaksi kutsuttu lautta, se oli tasaisella hiekkarannalla poikittaisten puiden päälle vedettynä joten sen oli kevätahava kuivattanut. kyllä se hyvin kantoi minut, (koska oli se kantanut meitä useampiakin) tällä soutelin järven toisella puolelle olevaan niemeen, jossa olin monesti viettänyt öitä ollessani siellä ongella. (Tämä onkiretki oli minulla kaikkiaan, toinen yksinään tehty retki, tänne Mikkelijärvelle, muilla kerroilla meitä oli aina kaksi tai useampia) Olin onkinut illan aikana, ja saanutkin joitain ahvenia, tein pienet tulet ja paistoin tikun päässä niistä muutamia iltapalaksi. Yö oli selkeä ja verrattain lämminkin, minulla ei ollut kylmä, mutta en kuitenkaan saanut unta. Kun aurinko alkoi näyttämään nousemisen merkkejä niin oli minun siirryttävä onkipaikoille, sillä tiesin että on oltava valmiina auringon nousun aikana, sillä silloin ahven alkaa syödä ja niin se teki nytkin. Jotain erikoista kuitenkin oli? Nimittäin tykkien ampuminen alkoi kuulua melkein heti kun olin onkeani viritellyt onkikuntoon. Jyrinä oli taukoamatonta, tähän kiinnitin huomioni. Ainahan sieltä ampumista kuului mutta nyt tämä oli erikoisen voimakasta. Ahvenen syötiin se ei ainakaan vaikuttanut huonontavasti Kaloja sain mielestäni kiitettävästi, Hidasta se tämän kaltaisella harvapohjaisella

kopukalla oli, sillä jokainen saatu kala oli välittömästi, laitettava säkkiin tai reppuun, myöskin oli oltava huolellinen matopurkin kanssa, että se ei olisi kaatunut. (Sellainenkin vahinko oli joskus käynyt) Näin kului minulta aika erittäin nopeasti, niin kuin aina mieleisessä touhussa kuluu. Aamulla mielestäni yhdeksän tienoilla, kun kala lakkasi syömästä, kovan tykkien jyrinän keskellä soutelin rantaan, vedin kopukan niin ylös vedestä kuin jaksoin, ja lähdin ajelemaan pyörällä kohti kotia. (Kun tämä tapahtui niin en todellakaan osannut aavistaa että Mikkelijärvellä onkiminen jäi minulle viimeiseksi kokemukseksi, sillä järvellä.) Viimeinen se on ollut tähän päivään saakka ja niin tulee olemaankin.

Kun saavuin kylään jossa asuimme, sain tiedon että Venäläinen on aloittanut hyökkäyksen kohti länttä ja siellähän kotimme sijaitsi. Kylän väki oli reagoinut näihin tietoihin hyvin sekavin tuntein, kuka teki mitäkin johtopäätöksiä. Meillä kuitenkin tehtiin seuraavanlainen ratkaisu: (Lähin naapuri oli Hietasen Herman, Tässä talossa oli ollut kansakoulu siitä saakka kun olimme evakkomatkalta palanneet tänne synnyin seudulle. He olivat olleet talvisodan aikana siirtolaisina Nousiaisten pitäjässä, aivan aseman lähellä.) He kertoivat meille että he lähtevät viemään jotain tavaroita Hevosella Perkijärven asemalle lähetettäväksi sinne Nousiaisiin. Näihin samoihin kärryihin meiltäkin laitettiin neljä kolla (Tässä oli omaisuus minkä me saimme pelastettua tämän sodan jaloista.) Hermannin poika Viljo ja minä lähdimme Perkijärvelle. Matkaa sinne oli yli kymmenen kilometriä. Oli Sunnuntai 11.päivä kesäkuuta iltapäivänä kun tämän kyseisen matkan Viljon kanssa teimme.

Maanantaina sekä tiistaina rakentelin kaikenmoisia laatikoita ja kolleja joihin pakkasimme sen aikaista omaisuuttamme. Myöskin Hietasten hevonen oli yhtämittäisessä käytössä sillä kuljetimme näitä kollejamme ison-tien varteen, sillä kylä jossa asuimme oli sellaisen syrjätien varressa, että ei siellä siihen aikaan ollut kunnollista autotietä. Kylän ja autotien väli oli noin puolitoista kilometriä, tässä välissä olevaa tietä sanottiin "Suurlehdon-tieksi" Tätä tietä me käytimme Hietasen Viljon kanssa, monena päivänä tänä kyseisenä viikkona, sillä ei siinä hevoskärryissä erikoisen paljoa, kerralla saanut kulkemaan. Ja olihan kysymyksessä irtaimen omaisuuden tyhjentäminen, meidän kummankin kodista. Aina kun saimme Hevoselle kuormaksi tavaroita, sinne autotien lähelle vietäväksi, lähdimme matkaan. Nämä matkat eivät todellakaan joka kerta olleet rauhallisia. Venäjän maataistelukoneet ahdistelivat meitä ja ampuivat konekiväärillä sekä tykilläkin, mutta kyllä me selvisimme näistä ampumisista vammoitta. Kun näitä koneita alkoi kohti tulla niin jätimme hevosen ja poikkesimme metsään, kun ammunta meni ohi niin lähdimme katselemaan, missä hevonen mahdollisesti milloinkin oli. Aina me sen kuitenkin löysimme. tosin kuorma oli uudelleen kasattava ja kuormattava. Näissä touhuissa meiltä tämä alkanut viikko kului irtain omaisuus siirtyi kylästä sinne lähelle autotietä. Tapahtui kuitenkin erittäin suuri virhe, jonka me tulimme huomaamaan, kun ei kolliakaan kyseisestä tavara kasasta perille tullut. Syy tähän oli kirjaimellisesti seuraavanlainen: (Kun 1941 Suomalaiset valtasivat tätä Karjalan kannasta takaisin Venäjältä, niin vihollisen tarkoitus oli se, että yritettiin polttaa kaikki, jos se oli vaan suinkin mahdollista. Tämä metsäinen maasto, oli kyllä palanut perusteellisesti, niin että tien läheisyys oli pelkkää lakeutta. Mutta noin kaksisataa metriä tästä kyseisestä tiestä, oli jäänyt sellainen pieni alue palamatta, jossa oli puustoa jäänyt tuhoutumatta Kyläläisten näkemys oli, että kasataan nämä kylältä kerätyt tavarat tähän, olihan näistä puista jonkunlainen näkösuoja, vihollisen koneille. Tavara kasalta oli kyllä näköyhteys tielle, jossa autot kulkivat, mutta yksikään auto ei ollut ehtinyt tälle kasalle tulemaan. (Kaikki jäi sinne vihollisen saaliiksi.)

Maanantai.19, 06.1944. iltapäivällä tuli sitten sellainen tieto että meidän on lähdettävä kiireesti, kylän karjan kanssa pois tästä kylästä. Kaikki muu väki oli kylästä lähtenyt, paitsi me karjan ajajaksi lupautuneet. (Muistini mukaan Sotilas tuli polkupyörällä Peippolan suunnasta "sehän oli idän suunta" Sotilaan sanoma oli että teidän olisi pitänyt lähteä jo aikoja sitten, sillä rintama lähestyy kovalla nopeudella.) Meillä kyläläisillä oli karjat koottu aitauksiin jo edeltä käsin. Karjan kokoontumispaikkoja oli tämän kylän alueella useampia, sillä olihan tätä kylän pituutta mielestäni yli kahden kilometrin matkalla. Meidän lehmät olivat Hietasen Hermannin pellossa kylätien ja järven välissä ja kun paikka oli aukea niin kyllä ne maataistelukoneet tätä karjaakin kävivät ampumassa, saivat karjan erittäin hermostuneeksi.

Nyt kuitenkin kun tämän lähtökäskyn saimme, niin oli karja saatava maantielle lähtemään, vaikka vaikeata se oli, sillä eihän niitä tämän kaltaiseen tapahtumaan oltu opetettu Karjanajo alkoi Hyttilän kylän alkupäästä (tarkoitin idän puolelta) ja sitä mukaa kun karja eteni Uimalan kylää kohti, siihen kokoontumispaikoissa oleva karja liittyi mukaan. Näin etenimme Hyttilästä kohti Kaukijärveä, karja piti kyllä siitä huolen, että ajajilla juoksemista riitti. Aika oli kyllä iltapäivä, kelloaikaa en kuitenkaan muista kun Hyttilä jätettiin taaksemme. Me etenimme sellaista verkaista vauhtia, suurella vaivalla saimme karjan pysymään kasassa, että katoamiset olisivat jääneet mahdollisimman vähäisiksi. Siinä mielessä karjan tunnistaminen oli huomattavasti helpompaa sillä me ajajat olimme suurelta osin karjan omistajia joten koitimme pitää, omistamamme lehmät matkassa mukana. Näin matkamme jatkui kohti länttä, hiljalleen ohitimme Kaukijärven kylän, matkamme eteni Viipurin suuntaa mutta kuitenkin Viipuri oli ohitettava pohjoisen puolelta, kaupunkiin meillä ei ollut asiaa. Myöskin iltapäivä alkoi muuttua illaksi, lehmät eivät kuitenkaan osoittaneet väsymisen merkkejä, pikemminkin ajajat väsyivät, sillä kyllä ne lehmät osasivat ja yrittivät tosissaan jättäytyä, toisista

eroon. Mutta kyllä me ajajat koitimme olla valppaana, sekä seurata että näitä karkulaisia ei olisi päässyt tulemaan. Kysymyksessä oli kesä, joten valoisa aika oli melkein pisimmillään, mutta kyllä se hämärä kuitenkin keskiyön lähestyessä meidät saavutti.

Oltiin erottu Terijoki Viipuri maantiestä kohti rautatietä sillä tarkoituksemme oli sivuuttaa Viipuri pohjoisen puolelta. Liikenne sinä iltana ja yönä oli sanoin kuvaamattoman vilkasta kaikkiin suuntiin, silloin emme olleet yksinäisiä kulkijoita. Matkaajia oli vaikka minkälaisia, sotilaita ja niihin liittyviä ajoneuvoja. meni ja tuli näitten välissä, piti tätä karjaamme hoputtaa eteenpäin. Minulle tuli ainakin sellainen kuva että Suomalainen rintama oli Kämärän aseman lähetyvillä ehtinyt meidän edelle ja me kuljimme rintamien välissä (Vahvistusta tälle ajatukselle en ole kuitenkaan koskaan saanut) Jos Suomalaiset olivat päässeet meidät ohittamaan, niin silloin olimme rintaman välissä karjoinemme? Joka tapauksessa. oli keskiyö ja pimein aika, piiskasimme karjaa eteenpäin kohti Juustilaa Semmoinen asia jäi kuitenkin mieleeni, että oli erikoisen sekava tilanne, väkeä oli erittäin runsaasti liikkeellä, eikä se tuntunut millään tavalla, järjestelmälliseksi toiminnaksi. Tässä vaiheessa minä yksi ajajista olin kuitenkin niin väsynyt kovasta juoksemisesta ja olihan jännitykselläkin varmasti oma osuutensa, enkä muista, oliko sitä ehtinyt edes leipäpalaakaan haukata? Kuitenkin Juustilaan päästiin, kello aikaa en kuitenkaan pysty sanomaan, se oli käsitykseni mukaan aamulla ehkä kuuden tai seitsemän maissa. Olimme löytäneet sellaisen pienen aitauksen, jonne tämän karjan saimme ajetuksi ja tuli sellainen mainitsemisen arvoinen tauko. Aitaus oli pieni, tuskin hehtaaria suurempi Saimaan kanava kulki ja kulkee edelleenkin tässä Juustilassa, nyt en kuitenkaan muista kummalla puolella kanavaa tämä karja-aitaus oli. Muistan kyllä kun tämä kanava ylitettiin, mutta tapahtuiko se ennen tätä lepotaukoa vai sen jälkeen tästä ei minulla ole enää muisti kuvaa. Joka tapauksessa tässä Naisväki lypsi lehmät ja ne saivat olla vapaana laitumella.

Ei tämä kuitenkaan millään tavalla rauhallista ollut. Tämä aitaus missä lehmät olivat, oli avonainen paikka ja vihollisen maataistelukoneet pitivät huolen siitä että meille ei rauhallista lepotaukoa annettu. Nämä kyseiset koneet ottivat ampumakohteekseen meidät ja karjamme, mennessään Viipuria pommittamaan. (Tästä välikohtauksesta ei minulla kuitenkaan ole omakohtaista tietoa. Sillä olin niin valtavan väsynyt, tästä yöllisestä karjan perässä juoksemisesta, että nukuin tähän lehmäaitauksen viereen niin sikeästi että tämä pommitus ja ampuma välikohtaus, jäi minun kohdaltani kuulematta ja pelkäämättä. Mutta kun sitten heräsin niin kyllä huomasin mitä ympärilläni oli tapahtunut) Näkymät ja toisten kertomukset antoivat kyllä selvän kuvan millaisessa keskityksessä olin ollut, selvisin siitä kuitenkin naarmuita mitä nyt sitten pölystä johtuvia puisteluja joutuinkin tekemään.

Meitä Hytinkylän karjan ajajia oli muistini mukaan kuusitoista, suunnilleen väki jakautui että naisia oli puolet ja loput olivat miehiä, kuitenkin niin että, kun puhutaan miehistä niin He olivat sillä tavalla vanhempia että eivät enää olleet sotilaina rintamalla, Sitten oli tämä nuorempi miespuolinen sakkki joka muodostui näistä pojista, mitkä olivat ikävuosiltaan alle seitsemäntoistavuotiaita. Minä kuuluin näihin viimeksi mainittuihin sillä olin silloin kolmentoista vanha. Sitten vielä sellainen mainitsemisen arvoinen asia joka meille sattui tässä pysähdyspaikassa. Porukkaamme kuului yksi hevonen kärryineen, ajajana oli Vilho Hietanen Hänen kotinsa oli ensimmäinen talo kun tultiin Hytinkylään Uudenkirkon suunnasta. Näissä hevosen vetämissä kärryissä oli matkalla välttämättömiä tavaroita kuten lypsyämpärit ja joitain henkilökohtaisia tavaroita ja vähän ruokatarpeita. Kärryissä oli myöskin sotilaskivääri, (sotasaalis sellainen) se oli ollut matkassamme tänne Juustilaan saakka mutta ei siitä kauemmaksi. Nimittäin kun tulimme tähän levähdyspaikkaan niin joku porukastamme teki sellaisen havainnon. että kivääri on liian paljon näkyvissä kärryissä, joten se laitettiin paikalla olevan tukkikasan alle, ja sinne se jäikin ei meistä kukaan sitä muistanut kun lähdimme jatkamaan matkaa Jossain vaiheessa se kyllä huomattiin, mutta silloin olimme matkanneet niin pitkälle, ettei ollut mitään mahdollisuuksia sitä mennä noutamaan. Matkaa me jatkoimme 21. 06. 1944. Ei ollut kulunut vuorokauttakaan siitä kun Hytinkylästä olimme lähteneet, kello aikaa en kyllä muista kun karja taas tielle ajettiin mutta aamu ei kyllä ollut pitkälle ehtinyt kulua.. Saimaan kanavan olimme ylittäneet joten matkaa teimme länsipuolella kanavaa, suuntana oli Lappeenranta, karjakin oli rauhoittunut joten sellaista kilpajuoksua jota edellisenä yönä oli harjoitettava jatkuvasti, se oli nyt jo harvinaisempaa.

Matka jatkui ja ilma suosi meitä, oli lämmintä eikä sellaista ruuhkaakaan tällä tiellä enää ollut kuin edellisenä yönä oli ollut, oli täälläkin matkaajia etupäässä suuntana pois kannakselta. Iltapäivällä ilma alkoi pilvistyä mutta ei kuitenkaan satanut joten matkaa teimme taukoja pitämättä. Sivuuimme Nuijamaan (jossa nykyään on raja-asema ja Tulli.) kanavan varressa olevaa tietä. Ennen Lappeenrannan kaupunkia meidän oli ajettava karja rautatien alitse kulkevaa tietä. (Tästä Vilho Hietanen kertoo muistavansa seuraavanlaisen tapahtuman) Kun osa karjasta oli jo päässyt tämän kyseisen sillan alle niin silloin saapui juna eikä nämä Hytinkylän lehmät paljon junia olleet nähneet. Tapahtui niin että se osa joka oli sillan alta ehtinyt mennä se lähti kohti Lappeenrantaa ja kovaa kyytiä, osa ajajista niitä taltuttamaan. Mutta se osa joka ei vielä ollut ehtinyt sillan alle, teki täyskäännöksen ja suunta oli se josta juuri olimme tulleet, ja vauhti oli ainakin yhtä kova kuin edellä mainituilla. Tässä olivat ajajat taas kerran testissä, ollaanko kovempia juoksemaan kuin vauhkoonuneet lehmät Tätä tapausta en minä nyt kyllä itse muista mutta kyllä minä Vilhon kertomukseen

uskon. Joka tapauksessa Lappeenranta saavutettiin Valtakatu ajettiin lehmät kohti Lavolaa, katujen kulmissa piti olla tarkkana että ei sinne päässyt lehmiä karjastamme eksymään. Lavolassa saimme ajaa karjan erään talon peltoon, joka oli aidattu, joten paimenia ei tarvittu.

Nyt pääsivät Lypsäjät taas töihin, majapaikaksemme meille tarjottiin navetan vinttiä ja tilaahan siellä oli, se oli tilava rakennus. (Tämä navetta on ollut pystyssä ainakin näihin päiviin saakka, sillä kun olen siitä ohi ajanut, niin olen muistanut että tuolla olen viettänyt erään yön) Täällä meillä oli tarjolla tilaisuus, että saisimme lämmintä rokkaa, Paikka oli kyllä kaupungin toisella puolella, siis toisin sanoen siellä suunnalla josta olimme jonkun aikaa takaperin tulleet. Väsynyt olin kovasti, mutta nälkäiselle lupaus hernekeitosta oli sen verran houkutteleva, että lähdin tälle matkalle. En todellakaan muista miten monta meistä lähti tätä keittoa syömään, mutta minä siellä kuitenkin kävin. En varmasti ollut yksin, sillä sinne oli matkaa ainakin kolme kilometriä. Paikka oli Peltolan kansakoulu. Nyt oli vatsassa hyvin keitettyä hernekeittoa, kelpasi pojan tulla navetan vintille nukkumaan. Tästä paikasta jäi mieleeni seuraava tapaus: Yksi lehmien ajajista oli Hietasen Laila, kun siinä nukkumaan menoa suunniteltiin, niin Laila kysyi minulta "mitä sie Heino pistät katteheeks itselleis" En muista olisiko miul mittää katteeks laitettavaa. Tässä navetan vintillä nukkuessa vuorokausi vaihtui toiseksi ja tuli aurinkoinen aamu. On monta vuotta jo kulunut kun Lailakin on nukkunut pois. Tästä Peltolan kansakoulusta vielä toinenkin hernekeiton syönti on minulla kokemuksena. Vuonna 1955 olin ostanut perheelleni ensimmäisen oman kodin Lappeen pitäjältä (nykyisestä Lappeenrannasta) Vuonna 1956 maaliskuun ensimmäisenä päivänä alkoi suurlakko, kaikki pysähtyi työt, liikenne, toisin sanoen mitään ei tapahtunut. Tästä ostamastani kodista oli Lappeenrantaan matkaa noin kymmenen kilometriä, yhtenä aamuna lähdimme (yläkerrassa asuvan Miehen kassa Lappeenrantaan) matka oli tehtävä kävellen sillä ei ollut mitään liikennettä. Niin me tulimme Lappeenrantaan aamupäivän aikana, siellä saimme kuulla että Martat ovat keittäneet rokkaa ja tarjoavat sitä lakossa oleville. Tänne suuntasimme askelemme ja oli toinen kerta kun hernekeitto Peltolan kansakoululla maistui.

Palataan taas tähän varsinaiseen evakkomatkaan. Kun naiset olivat aamulypsyn suorittaneet ja oli jotain syötävää suuhun saatu, niin olikin kampeet kasattava ja lähdeävä maantielle lehmien ajoon. Suuntana meillä oli länsi, muutaman kilometrin verran, kun saavuimme Selkäharjuun niin oli tienristeys jossa oli oikealle kääntyvässä tienviitassa nimi Mikkeli, tämä oli oleva kulkusuuntamme tässä paikassa.

Sitten vielä eräs tapahtuma ennen kuin kiiruhamme eteenpäin: Yksi näistä ajajista oli nimeltään Hietasen Juhana . Kun lähdimme tuosta yönviettopaikastamme, ei meistä kukaan ollut huomannut että kyseinen Juhana ei matkassamme ollut, (ei edes oma tytär osannut kaivata omaa Isäänsä) Ei ole tietoa missä Hän oli nukkunut kun ei ollut herännyt vaikka kyllä siinä ylösnousuvaiheessa kaikenlaista hälinää oli. Joka tapauksessa kun Juhana oli herännyt, ei meistä eikä lehmistäkään, näkynyt kuin jäljet, minne suuntaan olimme karjan kanssa lähteneet. Ei Hänellä kuitenkaan mitään hätää ollut sillä Hänellä oli polkupyörä, pian Hän meidät saavutti.

Näin me taivalsimme kohti Savitaipaleella sillä se oli sellainen mainittavampi paikka edessämme. Karjasta oli tullut erittäin rauhallinen, kun vertaa siihen mitä se oli ensimmäisen vuorokauden aikana, kun tätä matkaa teimme .Päivästä oli muodostunut erittäin miellyttävä, oli lämmintä ja aurinko paistoi, lähimain pilvettömältä taivaalta.

Matkamme jatkui verkkaisesti ja Savitaipaleen ohitus oli edessä, meillä ei ollut pysähtymisen mahdollisuutta, elleimme saaneet karjaa johonkin aidalla ympäröityyn alueeseen. Kun aidattua aluetta ei ollut, oli meidän marssittava lehmien kulkunopeudella eteenpäin. Savitaipale ohitettiin ilman suurempia kommelluksia ja seuraavan mainittavamman paikan nimi oli Pajulahti (Tässä oikealla oleva vesistö kuului Saimaaseen.)Edelleen kuljimme kohti Mikkeliä mutta sinne emme kuitenkaan aikoneetkaan mennä. Tästä Pajulahdesta kun pääsimme ohi niin kohta tuli tien haara ja siinä viitassa luki Mäntyharju, tälle tielle ohjasimme paimentamamme karjan, ja matka jatkui. Nyt kun Mäntyharju läheni, niin kuulin sellaista puhetta, että pääsisimme mahdollisesti junaan karjoinemme. Vaunuja ei kuitenkaan asemalla ollut, vaan olisi jäätävä niitä odottamaan, eikä ollut varmaa tietoa, miten pitkä odotusaika siitä tulisi. Minä en tullut tietämään miksi emme jääneet niitä junavaunuja odottamaan, mutta olen näin jälkikäteen ajatellut, että varmasti porukasta joku katsoi karttaa ja huomasi että matkassa emme olisi suuriakaan voittaneet. Sillä päämääränämme oli Leivonmäki, lähin asema Leivonmäestä katsoen oli Vaajakoski. Vaajakoskelta Leivonmäelle oli matkaa noin 70,km joten ei siinä mahdottomia olisi voitettu matkassakaan mutta ajassa olisimme joka tapauksessa hävinneet, kun niitten vaunujen saannista ei ollut varmaa tietoa? Näinhän siinä kävi, että matka jatkui Mäntyharjun aseman ohi, oli iltapäivä pitkällä menossa, olimme käytännöllisesti katsoen illassa, olimme taivaltaneet taukoamatta pitkän päivän. Olimme jo Juustilasta lähdettyämme tehneet niin että iltapäivällä edellämme kulkee polkupyörällä niin kutsuttu tiedustelija joka tutkii ja ottaa selvää lehmille sopivasta aitauksesta ja samalla tietysti meille ajajillekin pitkäkseen pääsy mahdollisuudesta. Tiedustelija kulki nytkin edellä mutta aitausta ei karjalle meinannut löytyä? Alkoi todella tulla ilta, ilmakin oli muuttunut viileäksi, kaikki

näytti siltä että yöksi tulee sade. Edellä kulkenut pyörämies kävi antamassa väliaikatietoja huolestuneena, sillä sopivaa aitausta ei ollut löytynyt, ilta kuitenkin lähestyi joka askeleella, minkä maantiellä otimme. Nyt vihdoinkin edellä kulkenut pyörämies tuli kertomaan että edessä olisi sopiva aidattu haka, mutta omistaja kieltää sinne karjaa ajamasta. Ruvettiin miettimään mitä nyt tehdään, ratkaisuksi tuli se, että meidän on päästä lepäämään, karja on lypsettävä ja jotain ruokaakin olisi vatsan pohjaan saatava. Tulokseksi tuli että karja ajetaan kielosta huolimatta tähän aidattuun hakaan. Nyt alkoi lypsyjä suorittaneilla iltalypsy suorittaminen, me joutilaiksi jäänen rupesimme verkkaisesti katselemaan taloa kohti jotka omistivat aitauksen, missä karjamme nyt oli. Arkailen astelimme taloa kohti sillä tiesimme, että emme olleet toivottuja evakkoja sinä iltana siihen taloon? Aitauksen portti oli aivan kulkemamme tien vieressä, talo sijaitsi tien toisella puolella, ehkä kuudenkymmenen - kahdeksankymmenen metrin päässä tästä tiestä, muita taloja ei lähettyvillä näkynyt. Talossa oli kookkaan puoleinen tupa, muista huoneista ei ollut tietoa, ovia oli kuitenkin muihin tiloihin sen muistan. Talon asukkaista, aluksi sen verran että oli ainakin emäntä noin, viidenkymmenen vuoden ikäinen (minun sen aikaisen näkemyksen puitteissa ehkä viidenkymmenen vuoden ikäinen nainen.) Sitten oli sellainen nuoren puoleinen mies. (Ikänsä puolesta Hänen olisi pitänyt olla siellä missä miehiä tarvittiin, kun sota oli kiivaimmillaan. Mutta lähempi katsominen riitti toteamukseen. että ei Hänestä niihin tehtäviin ollut. Muita asukkaita ei tässä talossa siihen aikaan ymmärtääkseni ollut. Nähtävästi meidän tulomme jälkeen, oli jonkunlaista erimielisyyttä siitä, että käytimme omankäden oikeutta, kun väkisin rupesimme asettumaan tupaan taloksi. (En muista, oliko meillä illan aikana mitään mahdollisuutta, päästä hellalla mitään toimituksia suorittamaan, aamulla kyllä korviketta keitettiin) Talossa katonrajassa oli ainakin kolme vartaallista reikäleipiä kuivumassa, joku meistä tiedusteli, että möisikö Emäntä jonkun leivän meille, vastaus oli kielteinen. Näistä kaikista kielteisistä seikoista kaiketikin johtui seuraavanlainen toimenpide, (Meillehän kertyi maitoa useita ämpärillisiä jokaisesta lypsykerrasta, tähän saakka olimme sitä jakaneet kaikille joille se kelpasi, mutta nyt se kaadettiin maahan) Minä tarkkana ihmisenä koin sen pahana asiana mutta ymmärsin kyllä tämänkin toimenpiteen. Kuitenkin se on minun mielessäni pysynyt epämiellyttävänä asiana. Kerroin jo aikaisemmin, että ilma iltaa kohti tullessa viileni ja synkkeni, oli pitkään tuntunut että sade on tulossa. Kun kello lähenteli yhtätoista niin silloin alkoi satamaan, se oli melko kovaa sadetta, heti alusta alkaen ja taivas oli erittäin synkkä. Nyt alkoi tapahtua jotain sellaista mitä ei osattu etukäteen aavistaakaan vaan koettava tämäkin oli? Kerroin tästä talossa olleesta miehestä: Joku meidän porukasta taisi olla Juhon Paju, sattui kuulemaan kun talon emäntä, oli selvittänyt tälle talossa olevalle miehelle, että menet ja ajat näitten tunkeilijoitte karjan aitauksesta tielle? Kuulemisesta oli se hyöty että meiltä lähti kyvykkäämpiä miehiä vastaan ottamaan tätä karjan vapaaksi päästäjää. (Minä en tarkkaan tullut tietämään mitä siellä aitauksen lähettyvillä tapahtui mutta lehmät kuitenkin pysyivät aitauksessa. Sen se kyllä sai aikaiseksi että täytyi ruveta vartioimaan että aitauksen portti pysyi suljettuna, ja paimentamamme elikot aitojen sisäpuolella Näissä merkeissä yö kului aamua kohti, sade ei kuitenkaan ollut lakannut eikä osoittanut taukoamisen merkkejäkään. Aamuinen välttämätön toimenpide täytyi, suorittaa huonoissa olosuhteissa, tämä tarkoittaa sitä että lypsyt suorittaneet, joutuivat ikävällä tavalla sateen kastelemiksi. Tässä oli sekin huono puoli, sillä en todellakaan usko että kaikilla oli vaihtovaatteita, märkien tilalle, ja kuivattamisen mahdollisuus oli hyvinkin heikko. Sillä olimme edelleenkin, sellaisessa talossa missä meitä ei toivottuina vieraina katseltu, pikemminkin odotettiin, meidän pois lähtemistä hyvinkin toivorikkaina.

Olosuhteet olivat sellaiset että emme sateen kastelemaksi lähteneet, vaan päätimme että odotamme sateen taukoamista ja kun sitä odotettua taukoa ei tullut iltapäivälläkään, niin päätökseksi tuli että on jätävä vielä seuraavaksi yöksi tähän taloon. Vartijat vuorottelivat vahtiessaan että, elikkomme pysyivät aitauksessa, sellaiseksi elämämme muuttui Juhannus päivänä 1944. Muistelen että tämän päivän aikana olisi jotain ruokaakin keitetty tässä tupakeittiössä sateen taukoamista odotellessa. (Tästä kyseisestä Juhannuksesta olen jutellut monien ihmisten kanssa vuosikymmenien aikana ja ihme kyllä melkein kaikki ovat muistaneet sen kovasateisena Juhannuksena, sade oli ollut taukoamatonta ainakin kannaksella ja etelä Suomi oli ollut sateen pieksämänä). Vieläpä Aunuksessa ollut, nykyään naapurissa asuva sen aikainen sotilas muisti erittäin määrän Juhannuksen.

Kun jälleen ilta-askareet oli suoritettu ja jonkinlainen iltapala nautittu, niin yritimme tietysti sitä nukkumista, jokainen omalla tavallaan, kelle se uni sitten tuli ja kelle ei, johtui varmasti suurelta osin tästä erittäin vaiherikkaasta ajasta. jota olimme elelleet viimeisen vuorokauden aikana. Aamu kuitenkin tuli ja sade oli lakannut, aamuyön aikana ja kaikesta päätelimme että vihdoinkin päivästä tulee sellainen, että pääsemme jatkamaan keskeytynyttä matkaamme. Tavanomainen aamulypsy suoritettiin ja nyt maitoa ei heitetty pois vaan otettiin mukaan, sillä tiesimme kokemuksesta, että maito kyllä kelpaa kun kohtaamme ihmisiä. (Ei kuljettu kauaakaan kun taloja tuli ja pääsimme tarjoamaan vasta lypettyä maitoa, tarjous otettiin kiitollisena vastaan.) Kun taas kerran olimme välttämättömät toimenpiteet saaneet päätökseen niin aitauksen portti aukaistiin oman väen toimesta ja lehmät ajettiin tielle marssimaan Pertunmaata kohti, se oli sellainen mainittavampi kohde. Ilmasta vielä sen verran, että nyt paistoi aurinko ja oli miellyttävän lämmintä. Nyt oli karja oppinut kävelemään tien oikeata puolta ja ne tosiaankin kävelivät tiellä, ellei ollut mitään häiriötekijöitä,

oli pitkä yhtenäinen jono, ajajille erittäin helppoa kävellä karjan rinnalla, juoksuutilanteita ei juurikaan syntynyt. Tässä ennen kuin Pertummaan kirkonkylä tuli vastaamme, tuli taas tienristeys, josta lähdimme oikealle kääntyvälle tielle, tienviitassa luki että Joutsa ja kilometri määrä.(Tästä tienristeyksestä vasemmalle mentäessä oli jonkun matkan päässä sekatarvakauppa, minä ja joku muukin hylkäsi karjan ja menimme tähän kauppaan tekemään jotakin ostoksia. En nyt kuitenkaan muista mitä ne minun ostokseni olivat mutta jotakin sieltä ostin? Kun kaupasta poistuimme oli askeleita tiivistettävä sillä karjaa ei voinut pysäyttää että se ei olisi mennyt hallitsemattomaksi.) Tälle tielle ohjasimme karjan kävelemään ja matka jatkui. Nyt oli metsät huomaamattamme muuttuneet lehtipuuvoittoiseksi, pääasiassa puusto oli koivua, myöskin tie oli rakennettu jalkaisin kulkevalle erittäin ikäväksi kulkea, sillä siitä oli tehty viivasuora pitkienkin matkojen osalta. Myöskin maasto oli sellaista että laskut olivat yhtäjaksoisesti pitkiä ja nousut tietysti vastaavasti samanlaisia, joten vaihtelu maisemien suhteen, muuttui mielestäni ikävän tuntuiseksi.

Taas alkoi ilta pikkuhiljaa lähestymään, joten olisi löydettävä sellainen aitaus, johon voisimme karjan ajaa, lypsämisen aika lähestyi ja olisi tärkeää että karjakin saisi jotain purtavaa, sillä pientä se syöminen oli, kun eteenpäin kulkeminen jatkui taukoamatta, vaikka joskus silloin tällöin suullisen saikin haukattua tienposkesta kulkiessaan. Tärkeää olisi sekin että me ajatkin olisimme voineet majoittua johonkin katon alle ja seinien sisäpuolelle että emme olisi olleet sääskien ja muiden purijoiden syötävinä. Edellä kulkenut tiedustelija tulikin kertomaan löydöstään, että aitaus oli löydetty johon karja voitiin ajaa. Tällä kertaa se oli pelto jonka ympäri oli aita niin kuin pitikin olla, meidän ajajien yöpaikaksi oli kysytty siinä aitauksen lähellä oleva talo. Se sijaitsi noin kuuden - seitsemän kymmenen metrin päässä tästä kulkemastamme tiestä loivassa rinteessä. (Tieltä taloon oli hyvä näköyhteys, Olen useamman kerran luonut katseeni tähän taloon, kun olen tätä tietä kulkenut, monien vuosien aikana.) Tässä talossa oli iso tupa, penkki kiersi melkein koko tuvan ympäri peräseinällä oli kaksi ovea ja vasemmalla puolella kyseisiä ovia oli kookas luonnon kivistä tehty uuni ja liitta (=hella) yhdistelmä. Talon väkeä minä en muista nähneeni koko talossaoloaikana, mutta kai tiedustelijamme oli nähnyt, koska tähän taloon majoituimme.

Minulta oli Isä kuollut kuluvan vuoden tammikuun 19 päivänä ja kun minä olin ainoa poika niin olin itseoikeutetusti perimään Isälläni olleen taskukellon, se oli minulla mukana kun tätä karjaa Leivonmäelle ajettiin. Se kello on minulla vieläkin ja kunnossa, kaiken lisäksi käytin sen huollettavana vasta muutama vuosi sitten.) En muista, oliko tämä koko ajajaporukka asettunut tähän suuren tuvan pitkille penkeille pitkäkseen, mutta minä ainakin olin. Nythän oli keskikesä, valoisin aika Suomessa ja kun olimme huomattavasti pohjoisempana, kuin karjalan kannas, niin siellä oli yöt selvästi valoisampia, kuin mihin karjalassa asuneet olivat tottuneet. Siis semmoinen hämärän aika kesti vain muutaman tunnin niin, että kun kello näytti kolmea aamulla, niin oli täysin valoisaa. Nyt tulee kuvaan tämä Isä-vainajalta perimäni taskukello, heräsin sellaiseen erikoiseen ääntelyyn ja kun katselin mistä se ääni tulee niin huomasin että oikean puoleinen tuvasta pois menevä ovi oli auki ja suuri sika oli tulossa tupaan se asteli keskelle tupaa nosteli päätään ja tuhisi aikansa lähti sitten pois samasta ovesta kuin oli tullutkin. Totesin tästä taskukellosta että se oli tasan kolme, kun tällaista tapahtui Pertummaan pitäjän alueella kesäkuussa 1944. Oli valjennut tiistai aamu se oli mielestäni tavanomainen, kun otti huomioon että olimme kulkijoita, joilla oli päämääränä päästä sellaiseen tuntemattomaan paikkaan kuin Leivonmäki? Sitä meistä ei kukaan tiennyt että mitä siellä on ja miten meidän siellä vastaan otetaan? (Tästä talosta vielä sen verran että ja siellä olleesta sijainnista. Kun olin vielä ansiotyössä niin työkaveriksi tuli, kertomansa mukaan Pertunmaalla syntynyt kaveri. Kun Häneen paremmin tutustuin niin en malttanut olla kysymättä että oliko Hän mahdollisesti siitä talosta missä sika tuli peräkammarista? Kysyessäni siirryin varmuuden vuoksi hiukan kauemmaksi mutta heti kuitenkin huomasin, että siirtyminen oli turha toimenpide. Meistä tuli vuosien varrella hyvät kaverit ja olemme sitä vieläkin.) Olen tätä taloa katsonut aina kun olin sen ohi ajanut mutta en kuitenkaan ole koskaan pysähtynyt, enkä mennyt katsomaan millainen talon pitäjä siellä olisi isäntänä ollut?

Tässä talossa oli iso liitta ja kun en muista nähneeni talon väkeä koko aikana niin varmasti siellä jotain meidänkin porukassa keitettiin, mutta mitä? sitä en valitettavasti muista. Johonkin aikaan aamusta kun lypsyt oli suoritettu ja muut tärkeät toimenpiteet saatu päätökseen oli karja laitettava maantielle kävelemään. En muista mitä kello olisi ollut kun matkaan lähdettiin mutta aamulla kuitenkin. Tie oli erittäin ikävä kävellä, siitä kerroin jo aikaisemmin, mistä moinen johtui, se oli liian suora mutkaisen tien kulkijalle. Karjalassa ei tämän kaltaisia teitä ollut paitsi Peippolaan sellaista alettiin rakentaa juuri ennen Talvisotaa ja olihan se jo käytössä kun siellä olimme ja asumme ennen tälle retkelle lähtöä. Mutta se oli mitättömän lyhyt pätkä näihin suoriin verrattuna, täällä suoraa riitti niin että sai kävellä lähemmäksi puoli tuntia, ennen kuin pieni käänös eteen tuli. Päivä oli kuitenkin aurinkoinen ja lämmintäkin oli riittävästi ja matka eteni verkkaisesti kohti Joutsaa. Metsät olivat koivuvaltaisista, maa oli hyvin kostea tyyppistä, joten koivu viihtyi erittäin hyvin oli pitkä ja suoravartista puuta. Kun puolipäivä oli sivuutettu ja olimme pitkälti iltapäivässä niin Joutsan kirkonkyläkin tuli eteemme, emme kuitenkaan tähän vielä pysähtyneet vaan matkamme jatkui ja seuraava pitäjä olikin jo Leivonmäki. Tien viitassa luki kuitenkin Jyväskylä, sinne oli täältä pyöreästi sata kilometriä, tiehenkin tuli risteys jossa jouduimme kääntymään oikealle jotta suuntamme pysyi tavoitteessamme. Joutsan

kirkonkylästä jatkoimme matkaa noin viitisen kilometriä kun tiedustelijana ollut pyörällä liikkunut oli löytänyt meille taas yöpymiseen sopivan paikan, joten hyvissä ajoin ennen iltaa tuli tervetullut kävelytauko. Paikka johon aitaus karjalle löytyi oli nimeltään Tammilahti, tämä oli myöskin teitten risteys, tästä vasemmalle lähtevä tie olisi vienyt Tammijärvelle, ja siitä eteenpäin aina Korpilahdelle saakka. Meidän matkamme ei kuitenkaan tällä kertaa suuntautunut sinne vaan suuntamme oli suoraa pohjoiseen.

Tämä paikka johon nyt rupesimme asettumaan täksi yöksi oli sellainen pienen puoleinen talo oli pieni navetta pihassa kahden tai korkeintaan kolmelle lehmälle tarkoitettu. Hevosta tuskin talossa oli koskaan ollut, ja pian selvisikin, että isäntä olikin ammatiltaan kuorma-autoilija, nyt ei kuitenkaan ajokuntoista autoa talossa ollut. Auton oli armeija vienyt omaan käyttöönsä, olihan sota parhaillaan, ja kaikkea siellä tarvittiin, isännän ei kuitenkaan tarvinnut sotaan lähteä Hän oli jo sen ikäinen. Murteesta kävi selville että Hän ei ollut syntyjään tältä paikkakunnalta Hän puhui kovasti murtaen, joten päätelin äidinkielen olevan Ruotsi. (Myöhemmin vuosien varrella sain siitä varman tiedon.) Talon väki oli kuitenkin puheliaita ja ystävällisiä, taloon emme kyllä sahtuneet nukkumaan mutta ulkorakennuksissa oli tilaa, nythän oli kesä ja lämmintä. Muistini mukaan täältä saimme vaihdettua, maidolla jotain suuhun laitettavaa olisiko se peräti ollut voita, kuitenkin tarkemmin tätä tilannetta muista, tai sainko siitä tarkempaa tietoa silloinkaan. (Tästä talon isännästä vielä sellainen kertomus jonka kuulin monta vuotta myöhemmin siitä ajasta kun siellä yövyimme. Tämä isäntä oli kuorma-autoilija ja (Paikkakuntalaiset kutsuivat Häntä Valluksi) Hän liikkui maakunnassa työnsä vuoksi. Ajeli sitten paikkakunnan nimismies kierroksillaan tämän kyseisen autoilijan luokse ja kysyi " Onko tuo tie tuonne Luhankaan miten hyvää" Tähän Vallu vastasi että "En tiedä kun en ole maistanut" Johon nimismies vuorostaan, "Älkää pilkatko ettekö te tiedä että minä olen Joutsan, Luhangan ja Leivonmäen nimismies" Tähän Vallu vuorostaan. "Paljon mahdollista, jos et Sinä olisi niin olisi joku muu ") Kyllä meiltä tässä paikassa yö kului ilman merkittävämpiä tapahtumia, aamuun päästiin ja nyt olikin jo keskiviikko, Olimme olleet tällä lehmien kuljetus matkalla jo toista viikkoa kun,. Hytinkylästä aloitettiin, tietämättä ja arvaamatta millainen tästä matkasta muodostuisi? Nyt kuitenkin kun tien päälle lähdimme niin tiesimme että matkaa ei Leivonmäelle enää ole kuin reilu kymmenen kilometriä se ei meiltä kovinkaan pitkää aikaa veisi? Kun nyt saavutimme Joutsan ja Leivonmäen rajalla olevan pitäjien rajoja osittavan punaisen pylvään tauluineen niin tiesimme että se oli saavutettu mihin meidän oli määrä Hytinkylästä tulla. Tästä me kävelimme vielä reippaasti kaksi kilometriä kun tuli Savenaho niminen kylä, tässä ohjattiin karja taas aitaukseen se oli Kämpin omistava lehmähaka. Täällä tapahtui ensimmäisen kerran, niin sanottu erottelu niin kuin Lännessä karja laumoja siirrettäessä, (Tarkoitetaan Amerikkaa) niin tehtiin täälläkin. Kämpin talon isäntä oli sellainen kyläpäällikkö, tässä kylässä Hän rupesi jakamaan meitä taloihin etupäässä niitä joiden omaisia ei ollut tullut aikaisemmin muilla kulkuvälineillä ja asettuneet jo jonnekin asumaan. Me, Äiti ja minä olimme niitä joilla ei ollut muita tällä evakkomatkalla tällä kertaa ja meidät sijoitettiin Suojala nimiseen taloon. Talon isäntä oli meitä vastaanottamassa, talo oli pienen puoleinen torppa, oli siinä kaksi pientä huonetta ja oleskelupaikaksemme osoitettiin peräkammari, talon väkeä ei ollut kuin iäkkään puoleiset Isäntä ja Emäntä, Nyt oli kuitenkin kesä kauneimmillaan niin että mekin valitsimme nukkumapaikaksi aitan, jossa oli hyvä nukkua. Tästä karjanajaporukasta jäi tähän Savenahon kylään Juhana Hietanen tyttärensä Meerin kanssa heillä saattoi olla jo muu perhe tullut aikaisemmin tähän Laurila-nimiseen taloon. Myöskin Juho Paju jäi tähän Savenahon kylään, Hänen majapaikakseen tuli Suojalan talon naapurissa oleva Ilola niminen talo. Näin ollen meitä karjanajossa olleita asettui asumaan tähän kylään viisi henkeä. Toiset jatkoivat matkaa muihin pitäjässä oleviin kyliin. Tässä tapahtui myöskin se mainitsemani karjan erottelu. Tähän päättyi yhteinen matkanteko Uudenkirkon Hyttilästä Keski-Suomeen Leivonmäelle, matkaa tehtiin kahta puolta Juhannusta.1944. Meitä ajajia oli yhteensä kuusitoista, sukunimiä ei kuitenkaan ollut tällä väellä kuin kolme nimeä. Hietanen, Paju ja Häsä.